

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิก โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี
ชื่อและนามสกุล	นายเจตพนธ์ สมศรีมี
แขนงวิชา	ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. รองศาสตราจารย์ ดร. สินีสุข กรูทเมือง แสนเสริม 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นาริรัตน์ สีระสาร

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2560

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

๗-๘๖

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทินนุช คุรฑาเมือง แส่นเสริม)

นางรวิรัตน์ สิริสาร กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นางรวิรัตน์ สิริสาร)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา *ก.ว*
(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา รุ่งโรจน์วิทย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริม

การเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัย นายเจตพนธ์ สมศรีมี รหัสนักศึกษา 2589000765

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนาฏ ครุฑเมือง แสนเสริม (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สิริสาร
ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี (2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี (4) แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของสมาชิกโครงการส่งเสริม การเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 325 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณ ตามสูตรของ Taro Yamane ซึ่งยอมให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 125 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการศึกษา พบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 56.43 ปี จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 36.77 ปี มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 3.46 ปี มีรายได้จากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 19,272.35 บาท มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.62 คน มีพื้นที่ใน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 9.17 ปี และมีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ระดับมากที่สุด (2) เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 โดยกิจกรรมที่ปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการทดสอบ ความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าว ก่อนนำไปเพาะปลูก และคำนวณปริมาณการใส่ปุ๋ยในแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าว (3) ปัญหา ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 มากที่สุด คือ ค่าใช้จ่ายแรงงานในการปลูกข้าว และปัญหาต้นข้าวล้ม ปัญหา ด้าน การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 มากที่สุด คือ ขาดการระดมสมองด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ปัญหา ด้าน การสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 มากที่สุด คือ ขาดการสนับสนุนด้านการตลาด ข้อเสนอแนะด้านการ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 มากที่สุด คือ ควรมีการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกปี ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 มากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่มาติดตามให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะด้านการ สนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 คือ เสนอแนะต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนช่วยเหลือเรื่องราคาข้าว (4) แนว ทางการส่งเสริมที่เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการ ด้านประเด็นการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 คือ มีการ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 คือ ควรมีการจัด ประชุมกลุ่มเป็นประจำ ด้านการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 คือ ควรมีการหาตลาดรองรับเมล็ดพันธุ์

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 การเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี

Thesis title: Extension Guidelines of RD 6 Rice Seed Production of Member of the Large Agricultural Land Plot Extension Project in Udon Thani Province

Researcher: Mr. Jettapon Somsrimee; **ID:** 2589000765;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm, Associate Professor; (2) Dr. Nareerat Seerasarn, Assistant Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The purposes of this research were to study (1) socio-economic conditions and other factors for farmers of Udon Thani province, (2) the production of RD6 rice seed of Udon Thani farmers, (3) Problems and suggestions on RD6 rice seed production of Udon Thani province. (4) Extension guidelines of RD6 rice seed production in Udon Thani.

The Studied population were farmers and Producer of RD6 rice seed. Production of member of the large agricultural land plot agricultural extension project in Udon Thani province 325. The sample size determined by the formula of Taro Yamane had a sample of 125 people. Simple sampling Data were collected using interview form. Data analysis with computer program. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, maximum, minimum, standard deviation and ratings.

Findings: (1) Most of the farmers were male. The average age was 56.43 years. Graduated from elementary school. The average experience of 36.77 years. Average rice yield was 3.46 years. Average income from seed sales was 19,272.35 baht one year. Average number of laborers was 2.62 persons. Rice production area was 9.17 rais. Black rice at the highest level. (2) Most farmers follow the activities of rice seed production. The least practice is to calculate the amount of fertilizer in the rice fields, and seed germination tests, before planting. (3) Most problems on rice seed production are labor costs for rice and fallow crops. The problem of promoting rice seed production is the lack of brainstorming on rice seed production. The problem of supporting rice seed production is the lack of marketing support. The recommendation for rice seed production is to encourage rice seed production every year. Recommendations for the promotion of rice seed production are the farmers to follow the advice regularly. Recommendations for supporting rice seed production are the government's support for rice price support. (4) Extension guidelines according to the farmers need for the knowledge aspect about rice seed production is the training for knowledge about soil improvement. The extension methods of rice seed production is most likely to be a regular group meeting. Most seed production support is seed marketing.

Keywords: Extension Guidelines, RD6 Rice Seed, Large Agricultural Land Plot Udon Thani Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานีอุดรธานี ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดีจากคณาจารย์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ถิณนุช คุรุเมือง แสนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นารีรัตน์ สีระสาร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ ติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดเสมอมา และตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ และกราบขอบพระคุณที่ข้าพเจ้าได้รับความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะได้เป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่านที่อำนวยความสะดวกทุกด้านแก่ข้าพเจ้า

ขอขอบพระคุณเกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จังหวัดอุดรธานี และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่เสียสละเวลา รวมทั้งให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือและกำลังใจ จากมารดา ครอบครัว และผู้ช่วยสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณมาไว้ในโอกาสนี้

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรทั้งมวล คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ ขอมอบแด่ มารดา ครอบครัว ครูอาจารย์ ผู้ช่วยในการทำวิจัย ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

เจตพนธ์ สมศรีมี

สิงหาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
บริบทจังหวัดอุดรธานี	7
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	13
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	19
ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6	22
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
การวิเคราะห์ข้อมูล	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 สภาพสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี	50
ตอนที่ 2 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี	67
ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี	70
ตอนที่ 4 แนวทางในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัด อุดรธานี	83
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
สรุปการวิจัย	95
อภิปรายผล	106
ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	116
ภาคผนวก	120
ประวัติผู้วิจัย	142

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	พืชเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานี 5 ลำดับแรก 11
ตารางที่ 2.2	สัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานี 5 ลำดับแรก 11
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 43
ตารางที่ 4.1	สภาพสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี 51
ตารางที่ 4.2	สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี 55
ตารางที่ 4.3	แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา ความเพียงพอของน้ำ ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี 61
ตารางที่ 4.4	ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี 62
ตารางที่ 4.5	ความรู้โดยรวมในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 จังหวัดอุดรธานี โดยพิจารณาจากจำนวนคะแนนที่เกษตรกรตอบถูก 66
ตารางที่ 4.6	การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี 67
ตารางที่ 4.7	ปัญหาด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 70
ตารางที่ 4.8	ปัญหาด้านการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 75
ตารางที่ 4.9	ปัญหาด้านการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 78
ตารางที่ 4.10	สรุปปัญหาเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี 79
ตารางที่ 4.11	ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 80
ตารางที่ 4.12	ด้านประเด็นการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 83
ตารางที่ 4.13	ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 88
ตารางที่ 4.14	ด้านการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 91
ตารางที่ 4.15	สรุปแนวทางในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี 93

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 4

